

Nettikiusaaminen ”Koulutusmateriaali Suomen Ratsastajainlii- tolle”

Pirita Lång

11/2021

TIIVISTELMÄ

Pirita Lång: Nettikiusaaminen

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen

Hanke: Tehty tilaustyönä Suomen Ratsastajainliitolle

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Markku Myllylä ja Maija Ohvo

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä työ on toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota mahdollisimman informatiivinen produkti aiheesta videon muodossa. Työhön kuuluu aihetta käsittelevä kirjallisuuskatsaus, sekä produkti. Produkti on yhteistyössä Suomen Ratsastajainliiton kanssa tehty video, jossa kerrotaan yleisesti kiusaamisesta, nettikiusaamisesta, netissä tapahtuvista rikoksista sekä miten toimia kohdatessaan kiusaamista. Video antaa katsojille havainnollistavin esimerkein käsityksen edellä mainituista kokonaisuuksista. Milloin kyse on kiusaamisesta, miten tulee toimia kohdattaessa kiusaamista, milloin kyseeseen voi tulla rikos ja milloin on syytä ottaa yhteys poliisiin.

Raportti keskittyy avaamaan kiusaamista ilmiönä. Raportissa syvennytään myös netissä tapahtuvaan kiusaamiseen, minkälaista se on ja miten kuuluu toimia kohdatessaan nettikiusaamista. Avaan raportissani myös sosiaalista mediaa ja sen alustoilla tapahtuvaa kiusaamista. Oikeuskirjallisuuden pohjalta käydään myös läpi netissä tapahtuvien rikosten tunnusmerkistöt.

Sivumäärä: 31

Tarkistus kuukausi ja vuosi: 11/2021

Avainsanat: Kiusaaminen, nettikiusaaminen, Suomen Ratsastajainliitto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KIUSAAMINEN ILMIÖNÄ.....	2
2.1 Kiusaamisen eri muodot.....	3
2.2 Kiusaamisprosessi	3
2.3 Miksi joku kiusaa?	4
2.4 Kiusaamisen vaikutukset.....	5
3 NETISSÄ TAPAHTUVA KIUSAAMINEN.....	5
3.1 Kollektiivinen kiusaaminen	7
3.2 Nettilynkkaaminen.....	8
3.3 Trollaaminen ja nettikällit.....	8
3.4 Oikeushenkilön mustamaalaaminen.....	9
3.5 Nettikiusaamisen syyt	9
3.6 Pikaviestipalvelut ja keskustelualustat.....	10
4 LAINSÄÄDÄNTÖ NETISSÄ TAPAHTUVISSA RIKOKSISSA.....	12
4.1 Kunnianloukkaus RL 24:9 §	12
4.2 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen RL 24:8 §	14
4.3 Viestintärauhan rikkominen RL 24:1 a §.....	15
4.4 Vainoaminen RL 25:7 a §.....	16
4.5 Laiton uhkaus RL 25:7 §	17
4.6 Identiteettivarkaus RL 38:9 a §.....	18
4.7 Lähestymiskiellon rikkominen RL 16:9 a §	19
4.8 Syyteoikeus	20
4.9 Rikosoikeudellisen vastuun ikäraajat.....	20
5 KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	21
6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI.....	24
7 POHDINTA.....	26
LÄHTEET	28
LIITE 1.....	32

1 JOHDANTO

MTV3 uutisoi huhtikuussa 2021 nettikiusaamisen ja häirinnän olevan verkkoa ja sosiaalista mediaa käyttäville nuorille jokapäiväistä. Nuorten mukaan yleisin itseen kohdistunut kiusaamisen muoto verkossa olivat ilkeät kommentit, nimittely ja haukkuminen. Vakavimmillaan on kyse tappo- ja raiskausuhkauksista sekä seksuaalisesta häirinnästä. (MTV 3 17.10.2021.)

Netissä tapahtuvasta kiusaamisesta on olemassa melko tuoreita opinnäytetöitä, mutta tämä työ on tehty tilaustyönä Suomen Ratsastajainliitolle. Olen luennoinut samasta aiheesta Ratsastajainliiton urheilufoorumissa syksyllä 2020. Luennon jälkeen Ratsastajainliitosta otettiin yhteyttä ja kysyttiin halukkuuttani tehdä heille aiheesta video, jota he voisivat hyödyntää omissa koulutuksissaan. Työlle oli selkeä tarve ja aiempi ammattini ratsastuksenopettajana tuki tulevaa projektia.

Suomen Ratsastajainliitto on maamme ratsastusurheilun keskusjärjestö. SRL:n tehtäviin kuuluu ratsastusurheilun edistäminen yleisenä urheilu- ja liikuntakasvatusmuotona. SRL järjestää myös ratsastuskilpailuja, ja kehittää maamme ratsastuksenopetusta ja valmennusta. SRL on rakentanut vastuullisuusohjelmaansa vuoden 2021 aikana. Toukokuussa SRL:n hallitus vahvisti vastuullisuusohjelmalle neljä pääpainopistettä, jotka ovat tapamme toimia, hevosen rinnalla, arvokas yhteisö ja osana luontoa. Vastuullisuusohjelman tavoitteena on koota yhteen Ratsastajainliiton toimintaperiaatteet ja säännöt. Vastuullisuusohjelman avulla on tarkoitus mahdollistaa avoin, kunnioittava, tasa-arvoinen yhteisö, jossa jokainen voi turvallisesti urheilla ja harrastaa omien tavoitteidensa mukaisesti omista lähtökohdistaan. Sosiaalinen media on vahvasti läsnä myös hevosurheilussa ja se luo mahdollisuuden nettikiusaamiselle. (Suomen Ratsastajainliitto 2021.)

Ratsastajainliiton urheilufoorumiin tehdyssä esityksessäni kävin pintapuolisesti läpi netissä tapahtuvaa kiusaamista. Opinnäytetyössäni olen syventynyt aiheeseen aiempaa tarkemmin. Olen kuitenkin rajannut aiheeni tyypillisimpiin nettikiusaamistyyliin, sekä avannut niissä mahdollisesti esiintyvien rikosten tunnusmerkistöjä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda Suomen Ratsastajainliiton asiakkaille sekä kaikille työn lukijoille selkeä käsitys kiusaamisesta ilmiönä sekä siitä mitä on netissä tapahtuva kiusaaminen. Työn keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat:

- Mistä tunnistaa kiusaamisen?
- Miten kiusaaminen ilmenee sosiaalisessa mediassa?
- Minkälaisia toimintamalleja on olemassa kiusaamisen puuttumiseen?

Perehtyessäni opinnäytetyöhön projektina olin heti kiinnostunut toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Sain kuin tilauksesta yhteydenoton Suomen Ratsastajainliitosta. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Toiminnallisen opinnäytetyön ideana on, että työn lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote. Sellainen voi olla esimerkiksi, tietopaketti, ohjeistus, kirja, jokin tapahtuma, messu- tai esittelyosasto. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.) Omassa opinnäytetyössäni tuotoksena toimii Ratsastajainliitolle tehty video.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Siinä käytetään kuitenkin tutkimuksellista selvittämistä, joka on tiedonhankinnan apuväline. Kerätyn aineiston tarkka ja järjestelmällinen analysointi ei ole toiminnallisen opinnäytetyön kohdalla aina yhtä välttämätöntä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56–58.) Työn luotettavuutta lisätäkseni halusin analysoida nettikiusaamista ilmiönä kirjallisuuden pohjalta. Tutkimustiedon analysointi antaa eväitä tulevassa työssäni poliisina.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä olisi suositeltavaa löytää työlle toimeksiantaja. Tässä opinnäytteessä toimeksiantajana toimii Suomen Ratsastajainliitto. Toimeksiannetun opinnäytetyön ja -prosessin avulla on mahdollisuus näyttää omaa osaamista ja kiinnostusta, luoda suhteita ja mahdollisesti myös työllistyä. Työelämästä saatu aihe opinnäytetyölle tukee myös ammatillista kasvua. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16–17.)

2 KIUUSAAMINEN ILMIÖNÄ

Kiusaaminen ei ole koskaan kahden tasavertaisen ihmisen kommunikointia, vaan kiusaamisessa toinen kokee jäävänsä alakynteen ja olevansa jollain tavalla puolustuskyvytön. Kiusaaja saa usein lisävoimaa huomattessaan toisen jäävän jalkoihin. Yksittäistä ilkeää lausahdusta tai kommentointia ei lueta kiusaamiseksi. Kiusaamisesta puhutaan, kun toiminta on pitkäkestoista ja toistuvaa. (Kaski & Nevalainen 2017, 11–14.)

Kiusaamisen tuntemukset voivat olla ihmisillä hyvin erilaiset. Siinä missä toinen kokee tilanteen huumoriksi, voi toinen kokea sen vahvasti kiusaamiseksi. Tämän vuoksi kiusaaminen voi olla vaikeasti eroteltavissa. Ihmisten erilaiset luonteet, eri ympäristöt tai työyhteisöt vaikuttavat vuorovaikutustilanteissa käytävään kommunikaatioon. Toisessa työyhteisössä rajumpikin kommunikointi ja huumori koetaan osaksi ammattia, kun taas toisessa ympäristössä samainen kommunikointi voi aiheuttaa pahaa mieltä. (Kaski & Nevalainen 2017, 15.)

2.1 Kiusaamisen eri muodot

Kiusaaminen voi olla henkistä tai fyysistä. Se voi esiintyä sanallisena tai sanattomana viestintänä. Sanatonta viestiä on usein ulkopuolisten vaikea havaita. Se voi olla elein tai ilmein tapahtuva viesti, joiden tarkoituksena on loukata, mollata tai väheksyä jotakuta. Huomiotta jättäminen ja sivuuttaminen ovat myös sanattoman kiusaamisen ilmenemismuotoja. Jossain tilanteissa pelkkä äänensävy ja -korkeus voi olla loukkaamisen, väheksymisen ja mollaamisen muotona. Sillä on suuri merkitys, miten puhumme toisillemme. (Kaski & Nevalainen 2017, 15–16.)

Sanallinen viestintä on ulkopuolisen helpommin havaittavissa. Sanallinen viestintä on usein pahan puhumista suoraan kasvotusten tai selän takana. Kyseessä voi olla haukkumista, mollaamista tai toisesta ikävällä tavalla kirjoittamista, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Toiminnallisesti kiusaaminen voi olla ulkopuolelle jättämistä tai epäoikeudenmukaista toimintaa, tönimistä tai potkimista. (Kaski & Nevalainen 2017, 16.)

Perinteisesti poikien harjoittamaa kiusaamista on pidetty fyysisempänä kuin tyttöjen välistä kiusaamista. Tyttöjen harjoittama kiusaaminen on usein selän takana puhumista, kaveri- ja ystävyys-suhteisiin vaikuttamista ja porukan ulkopuolelle sulkemista ja näin ollen se jää helposti näkymättömiin. (Satri 2015, 16.) Hiljainen kiusaaminen tai sen synonyymi piilokiusaaminen voi olla hyvin vaikeasti havaittavissa. Osa nuorista tytöistä voi olla hyvinkin taitavia manipuloimaan muita ja tällä tavoin he vaikuttavat ryhmän sosiaalisiin suhteisiin. Tätä on usein vaikea havaita ja näin ollen siihen on vaikeampi puuttua. (Höistad 2003, 80.)

Nykypäivänä sosiaalinen media antaa mahdollisuuden aivan omanlaiselle kiusaamiselle. Sosiaalisessa mediassa kiusatusta voi levittää täysin anonymisti arkaluontoistakin tietoa. Joissain tapauksissa asioilla ei ole mitään perää, vaan ne ovat kiusaajan keksimiä. Joukkotiedotusvälineiden avulla kiusaaja saa levitettyä tiedon suurelle joukolle hyvin lyhyessä ajassa. Netissä tapahtuvassa kiusaamisessa kiusaaminen voi ulottua myös kiusatun lähipiiriin asti.

2.2 Kiusaamisprosessi

Hyvin monenlaisia ihmisiä kiusataan. Syitä kiusaamiselle etsitään yleensä kiusatun ulkonäöstä, luonteesta, menestyksestä tai menestymättömyydestä. Näiden yksilöllisten omaisuuksien avulla pyritään hakemaan oikeutusta kiusaamiselle. Emme kuitenkaan voi määritellä vain joidenkin tiettyjen piirteiden aiheuttavan kiusaamista, vaan kyseessä on ryhmäilmiö. Erilaisuutta suhteessa muihin voidaan pitää altistavana tekijänä ja kaikenlaiselle kiusaamiselle yhteisenä nimittäjänä. Siihen, kokeeko ihminen erilaisuuden tai samanlaisuuden tunnetta vaikuttaa se yhteisö, mihin ihminen kuuluu. Se, millaisia ihmisiä yhteisössä on, ratkaisee osaltaan, kuinka ihminen kokee mukautuvansa ryhmään. (Satri 2015, 20.)

Kiusaamisprosessin aikana kiusatulle luodaan sosiaalinen asema uhrina. Häneltä voidaan sulkea mahdollisuudet toimia siinä yhteisössä, jossa häntä kiusataan. Kiusattu voidaan nähdä jopa ihmisenä, jota saa vihata. Kiusaaminen on myös sivusta seuraajille kurjaa. He joutuvat hakemaan paikkaansa ja saattavat ajautua mukaan prosessiin tahtomattaan. Voi olla, että heiltä jopa edellytetään samanlaista suhtautumista kiusattuun, kuin mikä kiusaajalla on. (Satri 2015, 18.)

Sivusta seuraajat usein mahdollistavat kiusaamisen jatkumisen omalla toiminnallaan. He voivat kokea, ettei heillä olisi valtaa vaikuttaa kiusaamisen loppumiseen. Rohkeat sivusta seuraajat pystyvät asettumaan kiusatun asemaan ja ottamaan puolustajan roolin. Puolustajan roolissa he asettuvat kiusaajaa vastaan tai tukevat kiusattua. Lapset ja nuoret odottavatkin aikuisten puuttuvan kiusaamiseen, koska aikuinen on heille auktoriteetti, joka pystyy vaikuttamaan ryhmän toimintaan. (Satri 2015, 24.)

2.3 Miksi joku kiusaa?

Siihen, miksi joku kiusaa ei ole aivan yksiselitteistä vastausta. Kiusaamiseen liittyvät erilaiset avaintekijät, joita ovat vallanhalu, pelko, ryhmäpaine, kateus ja projektiot. Kiusaajan hallitseva piirre on vallanhalu yhdistettynä aggressiivisuuteen. Muiden hallitsemiseen kiusaaja käyttää omaa valtaansa. Pelon ilmapiiri antaa mahdollisuuden vallankäyttöön. (Höistad 2003, 64–65.) Lapset ja nuoret ovat usein mukana kiusaamisessa, koska pelko siitä, että itse joutuisi kiusatuksi on suuri. Koetaan, että on parempi olla väleissä kiusaajan kanssa. Ihmisten suurin pelko on ryhmän ulkopuolelle sulkeminen. Tämän vuoksi joku voi asettaa jopa oman ystävänsä alttiiksi kiusaamiselle, jottei häntä itseään suljettaisi ryhmästä ulos. (Höistad 2003, 66.)

Näitä samoja elementtejä esiintyy analysoitaessa ryhmäpainetta ja sen merkitystä kiusaamisessa. Harvoin kiusaamistilanteessa kiusaaja on täysin yksin. Kiusaajalla voi olla joko aktiivisia tai passiivisia kannustajia yksi tai useampia. Hiljaisen hyväksynnän kiusaaja saa pelkästään sillä, ettei kukaan vastusta kiusaamista. Ryhmäpaineella on suuri vaikutus ja osa saattaa paineen alla tulla pakotetuksi toimimaan tavalla, jolla ei toimisi koskaan yksin tai koskaan muulloin. Sivustaseuraajien toimintaa hallitsee pelko ja siksi muut mahdollistajat pysyvät hiljaa. Kiusaaja asettaa ryhmäpaineen, jonka vuoksi harva sivustaseuraaja uskaltaa kyseenalaistaa hänen toimintaansa ryhmässä. Kiusaajakin pelkää oman asemansa menettämistä. Osa kiusaamisesta juontaa juurensa kateudesta. Kiusaaja voi olla kateellinen muille niistä asioista, mitä muilla on ja kiusaajalla itsellään ei ole. (Höistad 2003, 67–68.)

Kiusaamisen uhriksi joutunut on harvoin oikeasti syy kiusaajan aggressiolle, vaan takana on jotain muuta. Aggression oikea osoite olisikin oikeasti se asia tai ihminen, joka aggression on aiheuttanutkin. Kiusaaja kantaa sisällään alistamista, vihaa ja turhautumista. Niiden purkamiselle on etsittävä kohde. Todellisen vihan syyn näkeminen on haastavaa ja kiusaaja voikin ajatella uhristaan, että ”se

ärsyttää minua”. Näin kiusaaja saa omalle aggressiolleen nimen ja hänen on helpompi suunnata paha oloaan uhriin. Kiusaaja toimii tällä tavoin tiedostamattaan. On haasteellista havaita, kuinka projektiot ohjaavat toimintaamme. Vaatii kypsyttää havaita, mitä kohtaan viha kohdistuu ja mistä se kumpuaa. Aikuisilta voimme odottaa jonkinlaisia itsereflektointitaitoja, mutta usein kiusaamistilanteissa se on haastavaa. Lapset tarvitsevat aikuisten apua selvittääkseen, mistä viha ja paha olo ovat peräisin, jotta siitä johtuva kiusaaminen saataisiin loppumaan. (Höistad 2003, 72–73.)

2.4 Kiusaamisen vaikutukset

Kiusaaminen ei välttämättä ole ohimenevä tilanne, vaan se saattaa jatkua monilla kiusatuilla vuodesta toiseen. Kiusaaminen ei ole irrallaan kiusatun muusta sosiaalisesta elämästä, vaan siihen liittyy myös vertaisryhmässä tapahtuva kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys. Epäsuosittu tai muuten huonossa asemassa oleva henkilö valikoituu usein muita herkemmin kiusatuksi. Tämä voi johtaa siihen, että muiden käsitys hänestä ajan mittaan alkaa muuttua yhä kielteisemmäksi ja häntä aletaan pitämään yhä vähempiarvoisempana, erilaisempana, jopa kiusaamisen ansaitsevana. Tällaiseen asemaan joutuneen on hyvin vaikea enää päästä siitä pois. Kiusaamisen vaikutuksia ovat huono itsetunto, kielteinen minäkuva, yksinäisyys, yleinen ahdistuneisuus, sosiaalinen ahdistuneisuus, masentuminen ja itsetuhoiset ajatukset. (Salmivalli 2010, 25–26.)

Kiusaaminen synnyttää kiusatussa epäluottamusta muita ihmisiä kohtaan. Ihmissuhteiden tulisi rakentua luottamukselle. Jos luottamusta ei ole, ei ole mitään. Kiusattu alkaa herkästi tunnustelemaan muiden kanssaihminen toimintaa. Esimerkiksi kaverin ollessa ärtynyt huonosti nukutun yön takia, kiusattu voi ajatella tehneensä itse jotain väärää. Epäluottamus on myös raskasta kiusatun ympärillä oleville, koska he joutuvat usein puolustelemaan tekemisiään ja se voi käydä raskaaksi. (Kaski & Nevalainen 2017, 22.)

3 NETISSÄ TAPAHTUVA KUSAAMINEN

Ennen kiusaaminen rajoittui usein kouluun tai harrastusympäristöön, mutta netissä tapahtuva kiusaaminen on saanut sen ulottumaan paljon laajemmalle. Somekuvat ja -viestit mahdollistavat kiusaamisen läsnäolon koko ajan. (Fors 2014, 35.) Siinä missä kiusaaminen tapahtui ennen puistoissa, koulujen pihalla tai muualla kodin ulkopuolella, on kiusaaminen mahdollista ulottua koteihin internetin välityksellä. Ennen nettiä, kiusattu pääsi kiusaamista pakoon mennessään kotiin, mutta nyt tilanne on toinen. (Haasio 2013, 34.)

Netissä tapahtuva kiusaaminen määritellään samalla tavalla kuin muukin aiemmin kuvailtu kiusaaminen. Se on toistuvaa ja asiatonta käyttäytymistä tiettyä henkilöä kohtaan. (Fors 2014, 35–36.) Joissa-

kin tapauksissa myös sellaiset henkilöt, jotka eivät reaali maailmassa kiusaisi muita, saattavat muuttua verkossa kiusaajiksi. Netissä voi esiintyä nimimerkin turvin, mikä tekee kiusaamisesta helpompaa. Netissä tapahtuvassa kiusaamisessa fyysisellä voimalla tai iällä ei ole niin suurta merkitystä. Fyysisesti heikompi tai iältään nuorempi voi kiusata itseään vahvempaa tai vanhempaa henkilöä. (Haasio 2013, 63.)

Netissä on monia erilaisia sosiaalisen median palveluita. Kiusaamisen tavat eroavat näiden eri palveluiden käyttömahdollisuuksien mukaan. Perinteisin tapa on viestittely. Pikaviestipalveluiden avulla yksityisviesti on helppo lähettää. Tällaisia palveluja ovat mm. WhatsApp ja Tellonym. Kiusatulle voidaan lähettää loukkaava tai uhkaava viesti. Viestejä voidaan myös lähettää häirintätarkoituksessa. Kiusatusta voidaan myös tehdä kuvanmuokkauksia ja pilkkavideoita ja jakaa niitä sosiaalisessa mediassa. (Fors, 2014, 37–38.) Kiusaamisen kohteena voi olla yhtä lailla lapsi tai aikuinen henkilö. Aikuisiin kohdistuvassa nettikiusaamisessa tyypillisimpiä esimerkkejä ovat asiattomat kommentit entisestä kumppanista. Entistä kumppania saatetaan uhkailla tai hänestä voidaan levittää intiimejä kuvia luvatta nettiin. Motiivina kiusaamiselle on usein mustasukkaisuus. Tuttua on myös netissä tapahtuva naapurin panettelu tai esimiehen arvostelu. (Haasio 2013, 64.)

Pikaviestipalvelut mahdollistavat myös erilaisten ryhmien luomisen. Näiden ryhmien kautta yksittäinen loukkaava viesti voidaan lähettää isommalle joukolle. Joissain tapauksissa voidaan kiusatulle jopa tehdä seuranhakuilmoitus nettiin, johon liitetään kiusatun henkilökohtaisia yhteystietoja. Kiusatun pahoinpitelyä voidaan myös suunnitella näkyvästi netissä. (Fors, 2014, 37–38.)

Lapset, nuoret ja nuoret aikuiset ovat erityisen haavoittuvia nettikiusaamiselle. Kesällä 2020 mySafety teetti tutkimuksen nettikiusaamisesta. Tutkimuksen mukaan nettikiusaaminen on yleisintä 18–29 –vuotiaiden keskuudessa, heistä 36 % on ollut nettikiusaamisen kohteena ja 12 % ovat tehneet toimia nettikiusaamisen lopettamiseksi. Tutkimuksesta ilmenee, että jopa 31 % 10–17-vuotiaista ovat kokeneet nettikiusaamista. Heistä 8 % on kokenut kiusaamisen niin vakavana, että he ovat ryhtyneet toimenpiteisiin kiusaamisen lopettamiseksi. Apua he ovat pyytäneet vanhemmilta tai koululta, ja osa heistä on aloittanut prosessin yksin. (mySafety 2020.)

Tutkimuksen mukaan joka viides suomalainen on tullut loukatuksi sosiaalisessa mediassa tai netin keskustelupalstoilla. Kiusatuksi tulleista jopa 54 % tuntee kiusaajansa. Prosentuaalisesti eniten nettikiusaamista tapahtuu Facebookissa, jopa 43 % kiusatuksi tulleista oli kokenut kiusaamista Facebookissa. Kiusaamista koettiin myös seuraavissa sovelluksissa: Instagram (8 %), Twitter 8 %) ja Snapchat (7 %). Tutkimuksesta ilmenee, että jopa yli puolet alle 18-vuotiaista oli joutunut nettikiusaamisen kohteeksi pikaviestisovellus WhatsAppissa. Myös lasten ja nuorten keskuudessa nettikiusaamista tapahtui eniten Snapchatissa ja Instagramissa. (mySafety 2020.) Alla oleva taulukko esittää nettikiusaamisen jakautumisen eri sovelluksissa eri ikäryhmittäin.

	Kaikki	10-17 vuotta	18-29 vuotta	30-39 vuotta	40-49 vuotta	50-59 vuotta	59+ vuotta
Vastaajien lukumäärä	216	34	63	38	32	26	23
Facebook	43 %	10 %	45 %	45 %	53 %	53 %	51 %
Whatsapp	17 %	51 %	19 %	6 %	5 %	11 %	-
Sähköposti	11 %	3 %	9 %	8 %	11 %	17 %	24 %
Instagram	8 %	28 %	8 %	5 %	2 %	3 %	-
Twitter	8 %	4 %	7 %	14 %	12 %	3 %	7 %
Snapchat	7 %	31 %	6 %	2 %	-	-	-
Tiktok	3 %	14 %	2 %	-	-	3 %	-
Muu	31 %	19 %	37 %	35 %	26 %	27 %	35 %

■ Tilastollisesti merkitsevä ero ylöspäin
■ Tilastollisesti merkitsevä ero alaspäin

Taulukko 1: Nettikiusaamisen jakautuminen eri sovelluksissa. (Lähde: mySafety 2020.)

Tutkimuksessa ilmenee, että nettikiusaaminen on raaistunut viime vuosina. Syyksi tutkimukseen vastanneet arvioivat lisääntyneen sosiaalisen median käytön, kanavien määrän kasvun ja mahdollisuuden kommentoida netissä anonyymisti. Eriävä mielipide on usein syy nettikiusaamiselle. Yli puolet kyselyyn vastanneista sanoi, että kiusaaminen oli johtunut heidän ajatuksistaan, mielipiteistään tai näkemyksistään. Toiseksi yleisin syy nettikiusaamiselle oli henkilön ulkonäkö (29 %) ja henkilön poliittisilla mielipiteillä oli myös merkitys nettikiusaamisessa (24 %). (mySafety 2020.)

3.1 Kollektiivinen kiusaaminen

Kiusaamisen mahdollistajat ovat niitä, jotka seuraavat vierestä fyysisesti tapahtuvaa kiusaamista puuttumatta siihen ja näin omalla käytöksellään ikään kuin hyväksyvät kiusaamisen. Netissä tapahtuu samaa, jossa osa kiusaa ja toiset seuraavat sivusta, sitä kutsutaan kollektiiviseksi kiusaamiseksi. Kiusaaja voi tehdä kiusatusta esimerkiksi Facebookiin kuvamuunnoksia, joista sitten toiset käyvät tykkäämässä. Kollektiivisen nettikiusaamisen kohteeksi voi myös joutua, vaikka henkilö, joka on ladanut itsestään videon, jossa hän esiintyy. Video voi saada osakseen arvostelua. Kiusattu voi saada tuitteita tai tuntemattomilta viestejä liittyen julkaisemaansa videoon. Viesteissä voi olla kommenttina

”ruma läski huora jumppaa” tai ”kuulostat ihan paskalle”. Ensimmäinen viesti sisältää henkilön loukkaamista ja voisi täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkistön. Jälkimmäisessä viestissä on enemmänkin kyse ivailevasta arvostelusta. Ulkonäön tai omien kirjoituksiensa vuoksi voi myös joutua kollektiivisen nettikiusaamisen kohteeksi. (Fors 2014, 39.)

3.2 Nettilynkkaaminen

Nettilynkkaaminen alkaa usein uutisista tai huhuista. Se on hieman aggressiivisempaa verrattuna kollektiiviseen kiusaamiseen. Harvoin se kuitenkaan johtaa fyysisiin väkivallantekoihin. Esimerkkinä voidaan kuvitella tilanne missä on tapahtunut jokin viattomaan eläimeen kohdistunut rikos ja media uutisoi siitä. Tekijä saa suuren joukon ihmisiä itseään vastaan netissä. Hänen kuviaan voidaan levittää ja henkeä uhata monella tapaa. (Fors 2014, 40.) Toisena esimerkkinä voidaan pitää tilannetta, missä ennen oikeudenkäyntiä levitetään syytetyn kuvaa tai nimeä ja hänet ns. ”tuomitaan” valmiiksi. Tällainen aiheuttaa usein kuohuntaa nettipalstoilla. Tämä on todellinen ongelma, koska mikäli henkilö todettaisiin myöhemmin oikeudenkäynnissä syyttömäksi, voi syyllisen leimasta olla vaikea päästä eroon.

Meidän tulee tiedostaa, että asumme oikeusvaltiossa, jossa edes kauhean teon tehnyttä henkilöä ei ole oikeus uhata tai käydä häneen fyysisesti käsiksi. Usein rikokset ja erilaiset huhut saavat aikaan ylireagointia. Silloin on vaarana, että ylireagoidessaan he ovat heti valmiita lynkkaamaan epäillyt. Vaarana ovat myös sivulliset ilman todellista näyttöä syyllisyydestä. Nettilynkkaamiseen voi riittää myös pelkästään oman mielipiteen julkituominen. Aina lynkkaamiseen ei tarvita edes rikosta. (Fors 2014, 41.)

3.3 Trollaaminen ja nettikällit

Trollaaminen ja nettikälli muistuttavat toisiaan. Trollaamisen ajatuksena on saada joku suuttumaan, kun taas nettikälliä pidetään hyvähenkisenä pelleilynä. Trollaamista voidaankin joissain tapauksissa ajatella kiusaamisena. Riidanhaastamishakuista trollaamista kutsutaan keskustelupalstoilla myös fleimaamiseksi. Sosiaalinen media antaa oivallisen mahdollisuuden trollaamiselle, koska sillä haetaan huomiota. Netissä tapahtuva yleinen kiivaskin keskustelu on hyvä erottaa trollaamisesta. Taitava trollaaja suunnittelee tekoaan. Hänen kirjoitustyyliinsä on kärkevä ja provosoiva. Hyvä esimerkki reaktiivista keräävästä aiheesta, ovat äideille suunnatulla keskustelupalstalla kirjoitetut viestit alkoholin käytöstä raskauden aikana tai kirjoituksista eläinpalstalle, jossa opetetaan kouluttamaan koira lyömällä. Taitava trolli provosoi ja sivuuttaa toisen osapuolen argumentit. Trolli siis houkuttelee toisen kirjoittamaan asiattomasti, johon itse puuttuu kritisoiden. Taitava trolli osaa pitää kirjoittamisensa aisoissa niin, ettei se täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä. Tilanne voi olla sellainen, että provosoitunut kohde syyllistyy rikolliseen viestintään. Trollien valeprofileilla tehdyt asiattomat kommentit ovat yhtä rangaistavia kuin oikeallakin profiililla tehdyt. (Fors 2014, 42–44.)

Nettikällien tarkoituksena ei ole aiheuttaa toiselle hankaluuksia, vaan saada aikaan hyvät naurut. Nettikälli voi olla esimerkiksi tilanne, missä sammuneen kaverin kasvoihin piirretään tussilla ja hänen housunsa vedetään alas ja hänestä otetaan kuva, joka laitetaan nettiin. Tässä harmittomassakin esimerkissä voi tapahtua rikos, mutta useimmiten kaverin huumorintaju riittää ja rikosilmoitus jää tekemättä. (Fors 2014, 45.)

3.4 Oikeushenkilön mustamaalaaminen

Sosiaalinen media on tehokas kanava antaa yrityksille palautetta niin hyvässä kuin pahassa. Yrittäjän ei kannata reagoida hyväntahtoisiin nettikälleihin kovinkaan herkästi, koska vääränlainen vastaus nettipalautteeseen voi aiheuttaa suurenkin imago tappion. Asiakkailta on oikeus arvostella saamaansa palvelua, mutta vahingonteko voi tulla kyseeseen silloin, jos yrityksestä kirjoitetaan perättömiä väitteitä ja sen toimintaa yritetään hankaloittaa, ja tästä syntyy yritykselle tappiota. (Fors 2014, 51.)

3.5 Nettikiusaamisen syyt

Netissä tapahtuvan kiusaamisen motiivit voivat olla hyvin laajat, mutta toisaalta siihen ei välttämättä aina edes tarvita motiivia, vaan syynä voi olla pelkästään turhautuminen tai tekemisen puute (Fors 2014, 46).

MySafety kesällä 2020 teettämässä tutkimuksessa ”Nettikiusaaminen Suomessa” on listattu syitä, mihin loukkaavat kommentit liittyvät. Syyt ovat listattuna alla olevassa taulukossa. Tutkimustulosten sukupuolijakauman mukaisia vastauksia tarkasteltaessa oli havaittavissa stereotyyppien vahvistuminen. 41 prosenttia nettikiusaamista kokeneista naisista oli saanut herjaavia kommentteja ulkonäkönsä vuoksi. Tutkimukseen vastanneista miehistä 10 prosenttia oli kokenut joutuneensa kiusatuksi urheiluun liittyvissä asioissa. Naisten osuus urheiluun liittyvässä kiusaamisessa oli vain prosentin verran.

MIHIN LOUKKAAVAT KOMMENTIT LIITTYVÄT?

	10-17 vuotta	18-29 vuotta	30-39 vuotta	40-49 vuotta	50-59 vuotta	59+ vuotta
Vastaajien lukumäärä	34	63	38	32	26	23
Mielipide	42 %	60 %	50 %	48 %	61 %	59 %
Ulkonäkö	47 %	40 %	31 %	11 %	12 %	16 %
Politiikka	11 %	33 %	16 %	21 %	29 %	26 %
Muu harrastus	20 %	15 %	21 %	13 %	23 %	10 %
Ammatti	-	13 %	13 %	20 %	9 %	18 %
Sukupuoli	6 %	18 %	18 %	8 %	6 %	4 %
Perhe ja/tai ystävät	23 %	14 %	13 %	3 %	-	8 %
Seksuaalinen suuntautuminen	9 %	23 %	8 %	-	3 %	-
Uskonto	4 %	8 %	5 %	7 %	10 %	10 %
Urheilu	18 %	2 %	11 %	4 %	3 %	-
Etninen alkuperä	-	3 %	-	3 %	4 %	-
Muu	17 %	13 %	17 %	10 %	6 %	16 %
En osaa sanoa/en muista	9 %	9 %	10 %	6 %	3 %	3 %

■ Tilastollisesti merkitsevä ero ylöspäin

Taulukko 2: Mihin loukkaavat kommentit liittyvät. (Lähde: mySafety 2020.)

3.6 Pikaviestipalvelut ja keskustelualustat

WhatsApp on perustettu vuonna 2014. Alun perin sovelluksen tarkoituksena oli luoda uusi vaihtoehto tekstiviestille. WhatsAppin ominaisuuksiin kuuluu tällä hetkellä viestien lisäksi erilaisten medioiden lähettäminen ja vastaanottaminen. Kuvien, videoiden, dokumenttien ja ääniviestien- ja puheluiden jakaminen onnistuu sovelluksen avulla. Sovelluksen käyttäjä voi myös lähettää puhelimestaan sijaintiedon haluamalleen vastaanottajalle. Yhden vastaanottajan lisäksi WhatsAppissa voi luoda useamman henkilön ryhmän. Sovelluksen ikäraja on 16 vuotta. (WhatsApp 2021.)

Instagram on kuvien ja videoiden jakamiseen kehitetty sovellus. Käyttäjät voivat jakaa niitä valitsemansa ryhmän tai seuraajien kanssa. He voivat myös katsoa seuraajiensa jakamia julkaisuja, kommentoida niitä tai tykätä niistä. Instagram tili voi olla yksityinen tai avoin. Yksityisen tilin sisällön näkee vain henkilön hyväksymät seuraajat. Sovellus antaa myös mahdollisuuden lähettää yksityisviestejä. Sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. (Instagram 2021.)

TikTok on sovellus, joka mahdollistaa lyhyiden videoiden jakamisen. Käyttäjällä voi olla julkinen tai yksityinen tili. Tilien seuraajat voivat tykätä, jakaa tai kommentoida heidän seurattavana olevia videoita. Sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. (TikTok 2021.)

Youtube on vuonna 2005 perustettu videopalvelu. Se on internetin suosituin suoratoistopalvelu. Palvelussa käyttäjät voivat jakaa luomiaan videoita ja seuraajat voivat tykätä ja kommentoida videoita.

Youtubessa sisällön pituus voi vaihdella käyttäjien luomista TV- lähetyksistä yksittäisiin lauluesityksiin. Sovelluksessa ei ole viestin lähetyksmahdollisuutta. Käyttäjät voivat lähettää viestin videoiden kommenttikentässä. Sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. (Youtube 2021).

Facebook on ehkä tunnetuin sosiaalisen median palvelu. Lähtökohtaisesti Facebookissa ihmiset esiintyvät omilla nimillään luoden itselleen käyttäjäprofiilin. Sovelluksessa luodaan kontakteja lähettämällä kaveripyyntöjä muille käyttäjille. Facebookissa on myös eri aiheisia ryhmiä. Käyttäjät voivat lisätä kuvia tai videoita omaan profiiliinsa, joita muut seuraajat voivat käydä kommentoimassa ja tykkäämässä. Facebookilla on myös pikaviestipalvelu messenger, jossa voi lähettää yksityisviestejä. Facebook-sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. (Facebook 2021.)

Snapchat on kuvaviestisovellus. Snapchatissa voi lähettää toisille käyttäjille kuvia ja videoita. Lähettäjä voi itse määrittellä kuinka kauan kuva on katsottavissa, aika on suhteellisen lyhyt, vain yhdestä kymmeneen sekuntiin. Sovelluksessa voi myös tehdä ”my storyja”, jotka ovat näkyvissä 24 tuntia ja katoavat tämän jälkeen automaattisesti sovelluksesta. Snapchat sovelluksen ikäraja on 13 vuotta. (Snapchat Inc. 2021.)

Tellonym on pikaviestisovellus. Tellonymissa voit kirjoittaa henkilölle viestin, joka voidaan lähettää nimettömänä ja joka näkyy vain vastaanottajalle. Jos vastaanottaja päättää vastata viestiin, alkuperäinen viesti ja vastaus lähetetään vastaanottajaprofiiliin. Edellä mainitulla tavalla Tellonym tarjoaa mahdollisuuden oman profiilin hallintaan. Tellonym ei vaadi henkilökohtaisia tietoja, vaan siellä voi toimia täysin anonyymisti. Tellonym sovelluksen ikäraja on 17 vuotta. (Tellonym 2021.)

Jodel on mobiiliviestisovellus. Jodelissa käyttäjät voivat ladata viestejä ja kuvia anonyymisti. Viesteistä voidaan tykätä tai niitä voidaan miinustaa. Sovelluksen käyttö perustuu käyttäjän sijaintiin ja käyttäjät ovat yleensä paikallisia. Käyttäjä voi valita mieleisensä keskustelukanavan, joita jodelissa on eri aiheisia. Sovelluksen käyttöehdot kieltävät sovelluksen käytön alle 16-vuotiailta. (Jodel 2021.)

Hevostalli.net on Suomen suurin hevosaiheinen internet-palvelu. Palvelussa toimii erittäin aktiivinen verkkoyhteisö ja se on suunnattu kaikille hevosalan ihmisille. Palveluun luodaan käyttäjäprofiili, mutta anonyymiyys on mahdollista säilyttää. Hevostalli.net pyrkii tarjoamaan tieto-, hyöty-, ja viihdepalveluja. Keskustelufoorumien ja markkinoiden ansiosta se on alansa suosituin kontaktiverkko. (Hevostalli.net 2021.)

4 LAINSÄÄDÄNTÖ NETISSÄ TAPAHTUVISSA RIKOKSISSA

Netissä tapahtuvat rikokset ovat aiheuttaneet lainsäätäjille ja poliiseille työtä viime vuosina, koska suurin osa lainsäädännöstä on peräisin ajalta ennen internetiä. Lainsäädäntöä on muutettu vastaamaan paremmin sosiaalisessa mediassa tapahtuvien rikoksien osalta. Vuonna 2015 tuli voimaan uutena rikosnimikkeenä datavahingonteko. Samaan aikaan viestintäsalaisuuden loukkausta ja identiteettivarkautta koskevia pykäläiä muutettiin vastaamaan paremmin nykypäivää. Tässä kappaleessa avataan yleisimmät rikosnimikkeet, jotka voivat liittyä nettikiusaamiseen.

4.1 Kunnianloukkaus RL 24:9 §

Rikoslain 24:9 §:n (879/2013) mukaan kunnianloukkauksesta säädetään seuraavasti:

”Joka

1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka

2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista,

on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon.

Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelyksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.”

Yksityishenkilön kunnialla tarkoitetaan kaikille ihmisille aina kuuluvaa arvonantoa sekä olosuhteista riippuvaista toiminnan, ammatin ja työn kautta määrittyvää arvostusta. Kunnianloukkauksen kohteena

on yleensä katsottu voivan olla vain luonnollinen henkilö. Oikeushenkilöt voivat saada välillistä suojaa silloin, kun oikeushenkilön toimintaa koskevat väitteet kohdistuvat ihmisiin, jotka työskentelevät sen parissa. Esimerkiksi tällainen tilanne voi tulla kyseeseen, mikäli jonkin yrityksen toimitusjohtaja kokee arvostelua. (Lappi-Seppälä, Hakamies, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala ja Rautio 2013, 671).

Kunnianloukkauksessa esitetyn väitteen tai huhun tulee olla perätön, eli valheellinen. Kyseessä tulee myös olla jo tapahtunut asia ja näin ollen väitteen todellisuus on jälkeinpäin tarkistettavissa. Tiedon tai vihjeen levittäminen eteenpäin voi myös täyttää tunnusmerkistön. Tieto on voitu julkaista jo aiemmin useissa joukkoviestimissä, tällöin näiden kaikkien piirissä on voitu periaatteessa syyllistyä rikokseen. Jokin toisen joukkoviestimen esittämän asian neutraali uutisointi, ei voine olla rangaistavaa kunnianloukkausta, koska teko ei aiheuta kohteelle lisävahinkoja. Kunnianloukkauksesta syytetyllä on totuuden toteennäyttämismääräys. Syytetyllä tulee olla näyttöä väitteidensä todellisuuden tueksi. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 671–673.)

Kunnianloukkaus on vain tahallisen rangaistavaa. Väitteen esittämiseen olevat perustelut vaikuttavat rangaistavuuteen. Mikäli tekijällä on vahvoja perusteita tai todennäköisiä syitä pitää totena esittää väitteitä tai vihjauksia, herjaustahallisuus puuttuu. Tietolähteen varmistamisvelvollisuus riippuu mm. siitä, millaiset mahdollisuudet tietojen tarkistamiseen on ja siitä kuinka vakavasta syytöksestä on kyse. Esimerkiksi joukkotiedotusvälineistä ei ole aina mahdollista hankkia täysin varmaa tietoa väitteiden totuudenmukaisuudesta. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 674.)

Teon rangaistavuus ei edellytä sitä, että tosiasiallisesti uhri olisi kärsinyt vahinkoa. Riittää, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan loukatulle vahinkoa tai kärsimystä taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 674.) Vahingolla voidaan tarkoittaa taloudellista menetystä, viran, luottamustehtävän tai toimen menettämistä. Halveksumisella tarkoitetaan arvostuksen vähenemistä, mitä loukattu voi kokea halveksumisen takia. Halveksumisessa ei ole kyse ainoastaan loukatun omasta subjektiivisesta kokemuksesta. Halveksumista arvioidaan ”on omiaan” käsitteen kautta ja siihen vaikuttaa myös väitteen objektiivisuus. Netissä loukatun halveksunta voi esiintyä kaverilistalta poistamisena, loukkaavan materiaalin tykkäämisinä tai toisten negatiivisina viesteinä. (Fors 2014, 190–192.)

Kunnianloukkauksesta on myös törkeä tekemuoto, joka täyttää perustekomuodon 1 momentin tunnusmerkistön. Lisäksi teon tulee aiheuttaa suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa ja olla myös kokonaisarvosteluna törkeä. Sekä kunnianloukkaus, että törkeä kunnianloukkaus ovat asianomistajarikoksia ja ne siirtyvät tutkittavaksi vain, mikäli asianomistaja on ilmoittanut poliisille tai syyttäjälle vaativansa tekijälle rangaistusta. (Fors 2014, 197–198.)

Esimerkki: Jo yksittäinen lausahdus voi riittää kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täyttymiseen. Tästä esimerkkinä korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2005:137. Miespuolinen katsoja, jonka hevonen oli kilpaillut samassa ravilähdössä, oli huutanut toisen hevosen naispuoliselle ohjastajalle ”saatanan huora”. Mies tuomittiin teosta 15 päivä Sakkaan ja 500 euron kärsimyskorvauksiin. (Fors 2014, 193.)

4.2 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen RL 24:8 §

Rikoslain 24:8 §:n (879/2013) mukaan yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä säädetään seuraavasti:

”Joka oikeudettomasti

1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai

2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville

esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoon.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.”

Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen käsittää toisen yksityiselämästä julkisuuteen levitettävää tietoa, vihjauksia tai kuvia. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen on tyypillinen joukkoviestintärikos. Yksilöllä tulee olla tietty rauhoitettu alue, yksityiselämä. Rauhoitettuun alueeseen kuuluvat asiat hänellä on oikeus pitää omana tietonaan, jos hän haluaa. Yksityiselämään kuuluu mm. vapaa-ajan käyttäytyminen, päihteiden käyttö, itsemurhat, psyykkiset ja fyysiset vammat ja sairaudet, avioliitto ja avioero, sukupuolielämä. Ratkaisuun vaikuttaa aina se yhteys ja olosuhteet, joissa seikoja julkistetaan. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 665–666)

Yksityiselämää loukkaava tiedon levittämisessä on aina kyseessä totuuden mukainen tieto. Tieto, kuva tai video tulee toimittaa lukuisten ihmisten saataville. Pelkästään kahdenkeskinen juoruilu kolmannen osapuolen arkaluontoisesta asiasta ei ylitä rimaa, koska vastaanottajia ei ole riittävästi, kun taas suljetussa ryhmässä tiedon levittäminen kymmenille henkilöille voi kattaa rikoksen tunnusmerkistön. (Fors 2014, 201–202.)

Henkilön avoimuus sosiaalisessa mediassa voi antaa myös muille oikeuden puhua hänen asioistaan. Esimerkiksi oman seksuaalisen suuntautumisen kertominen julkisesti, mahdollistaa lähtökohtaisesti siitä kirjoittamisen toisille. On kuitenkin huomioitava, että kirjoituksilla ei saa olla loukkaamistarkoitusta, tällöin kunnianloukkaus voi tulla kyseeseen. (Fors 2014, 202.)

Tapauksessa KKO 2018:51 arvioitiin yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä. A oli julkaissut internetissä Pedofilian uhrien puolesta-nimisellä avoimella Facebook-sivustolla B:n valokuvan sekä linkittänyt sen uutissivustolla olleeseen uutiseen siitä, että nimeltä mainittu B oli noin neljä kuukautta aiemmin tuomittu vankeusrangaistukseen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla A:n katsottiin syyllistyneen yksityiselämää loukkaavaan tiedon levittämiseen. (KKO:2018:51.)

4.3 Viestintärauhan rikkominen RL 24:1 a §

Rikoslain 24:1 a §:n (879/2013) mukaan viestintärauhan rikkomisesta säädetään seuraavasti:

”Joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa häiriötä tai haittaa, on tuomittava viestintärauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Lain esitöiden (HE 19/2013 vp) mukaan viestintärauhan rikkomiseen syyllistyy se, joka lähettää toiselle toistuvasti viestejä tai soittaa häirintätarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai häiriötä.

Uusi säännös viestintärauhan rikkominen tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Aiemmin puheluin ja tekstiviestein tehty häirintä sisältyi kotirauhan rikkomisen pykälään. Uuden säännöksen myötä pykälästä tuli välineutraali ja nykyään viestintärauhan rikkomiseen voi syyllistyä myös sosiaalisen median kautta. (Fors, 2014, 208.)

Viestintärauhan rikkominen on rangaistavaa vain häirintätarkoituksessa tehtynä ja tahallisena. Toisinaan voi olla vaikea arvioida, milloin viestit on lähetetty häirintätarkoituksessa ja milloin niiden lähettämiseksi on perusteltu syy. Häiritsemistarkoitusta voidaan kuitenkin arvioida yhteydenpidon sisällön ja intensiivisyyden perusteella (HE 19/2013 vp s. 36). Pykälään kirjoitettu huomattava häiriö tai haitta ei täyty yksittäisen viestin lähettämiseksi, vaan lähetettyjä viestejä tulee olla useampia. Tarkkaa viestien tai puheluiden määrää ei ole rajattu, mutta siihen vaikuttaa esimerkiksi viestien tai puheluiden ajankohta. Nykyään viestimme yhä useammin älypuhelimien kautta. Puhelin antaa samanlaisen ilmoituksen tekstiviestistä, sähköpostista kuin pikaviestistä. Häiritsevät äänet voimme ratkaista vaimentamalla merkkiäänet, mutta sosiaaliseen mediaan näkyville lähetetyt viestit voivat olla näkyvissä muilla. Tällä tavalla kyseeseen voi tulla myös muut rikosnimikkeet. (Fors 2014, 209.)

4.4 Vainoaminen RL 25:7 a §

Rikoslain 25:7 §:n (879/2013) mukaan vainoamisesta säädetään seuraavasti:

”Joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vainoamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Vainoaminen on lisätty rikoslakiin 1.1.2014. Vainoaminen on liitoksissa läheisesti kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen ja lähestymiskiellon rikkomiseen (Fors 2014, 210). Vainoamisesta ei ole toistaiseksi annettu korkeimmassa oikeudessa yhtään ennakkoratkaisua. Käräjäoikeudessa vainoamisesta on annettu tuomioita.

Uhkaamisella tarkoitetaan, että henkilö tekee toiselle tietäväksi, että voi tapahtua jokin tälle epämieluisa asia. Tämä asian tapahtuminen riippuu jollakin tavalla asian esittäjästä tai niin, että se on hänen vallassaan. Uhkaamisessa kyse voi olla kohdehenkilölle esitetystä vaatimuksesta tehdä jotain, mutta tämä ei ole välttämätöntä tunnusmerkistön toteutumisen osalta. Uhkaamisen tulee kohdistua vainoamisen kohteeseen, mutta kyseessä voi olla myös kolmanteen osapuoleen toteutettava uhka. Esimerkiksi lapsen äitiä voidaan uhata, että hänen lapselleen tehdään jotain. (Hakala 2020, 27.)

Toisena vainoamisen tekotapana on toisen ihmisen seuraaminen. Seuraamisen tulee olla fyysistä niin, että tekijä liikkuu sinne, minne uhrikin. Tekijä voi liikkua jalkaisin tai kulkuvälineellä. Uhrin ja tekijän kohtaamista ei edellytetä seuraamisessa. Minkäänlaista vähimmäisetäisyyttä seuraamiselle ei ole asetettu. Seuraamiseksi luetaan esimerkiksi se, jos tekijä ajaa uhrin kodin tai työpaikan ohi ja teon motiivina on se, että uhri on töissä tai kotona. (Hakala 2020, 29–30)

Yhtenä vainoamisen tekotapana voi olla tarkkaileminen. Henkilö voi tarkkailla toista havainnoimalla. Tarkkailussa voi käyttää apuna teknisiä apuvälineitä, kuten kiikaria tai kameraa. Tarkkailun suhteen ei ole merkitystä sillä, missä tarkkailtava tai tarkkailija on. Tarkkaileminen voi tapahtua yhtä lailla kotirauhan suojaamassa paikassa tai sen ulkopuolella. Toinen vainoamistaktiikka on se, että tarkkailemalla uhria voidaan hänestä kerätä tietoa, joita voidaan käyttää uhria vastaan myöhemmin eri tavoilla. (Hakala 2020, 32.)

Yhteydenottamisella tarkoitetaan kontaktin ottamista kohteen suuntaan. Se voi tapahtua menemällä kohteen luokse ja ottamalla kontaktia tähän. Tekijän tulee päästä puheisiin vainottavan kanssa, jotta se katsotaan yhteydenottamiseksi. Vainoaja voi myös lähettää viestejä tai soittaa kohteelle. Yhteydenotoksi katsotaan esimerkiksi kirje tai soittopyyntö. Kukkienkin lähettäminen voi olla vainoamista, jos huomionsoitusten kohde kokee ne ahdistavina ja tekijän tulee pitää tätä kohteen tunnetta varsin todennäköisenä tekojensa seurauksena. (Silvennoinen & Tolvanen 2014, 8.)

Pykälässä mainitulla ”näihin rinnastettavalla tavalla” annetaan lain tulkitsijalle mahdollisuus tulkita hyvinkin erilaisia ja mielikuvituksellisia vainoamistapauksia. Rinnastettava peruste antaa myös mahdollisuuden tulevaisuudessa tekniikan kehittymisen mukana tuoville haasteille. Vainoaminen on rangaistavaa ainoastaan tahallisenä. (Fors 2014, 212–213.)

4.5 Laiton uhkaus RL 25:7 §

Rikoslain 25:7 §:n (879/2013) mukaan laittomasta uhkauksesta säädetään seuraavasti:

”Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Moneen rikokseen voi sisältyä uhkaus. Laittomassa uhkauksessa uhkaaminen ei ole keino jonkun tavoitteen toteuttamiseksi, vaan rikos tyhjäntyy pelkkään rikoksella uhkaamiseen. Säännöksen tavoitteena on suojata ihmisten turvallisuudentunnetta henkilön ja omaisuuden suhteen. Laittoman uhkauksen pykälässä sanotaan, ”joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella”. Uhkaus on mielikuvan herättämistä siitä, että uhkaaja voi toteuttaa kyseessä olevan pahan teon itse tai jonkun toisen välityksellä ja myös kykenee tämän toteuttamaan. Uhkaus toisen kodin polttami-

sesta tai pahoinpitelystä voi käsittää laittoman uhkauksen. Uhkaus voidaan myös toteuttaa laiminlyönnillä. Uhkaamiskriteeri täyttyy esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa henkilö uhkaa olla kytkevä vihaista koiraansa ja tästä syystä uhatun turvallisuus on riittävän vakavassa vaarassa. Rikoksen, jolla uhataan ei tarvitse kohdistua uhattuun henkilöön. Uhkaus voi kohdistua muuhunkin henkilöön, mutta hänen tulee olla uhattuun nähden sellaisessa asemassa, että uhatulla on perusteltu syy pelätä tämän toisen henkilön henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Tällainen voi olla uhkaus pahoinpidellä toisen lapsi, puoliso tai muu läheinen. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 697–699)

Uhkaamisella voidaan myös pakottaa toinen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotain. Tällöin voi täytyä pakottamisen (RL 25:8) tunnusmerkistö. Kiristys voi tulla kyseeseen tilanteessa, jossa uhkaamalla pyritään saamaan toinen luopumaan esimerkiksi taloudellisesta edusta. Laittoman uhkauksen pykälään on kirjoitettu ”jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta”. Tämä tarkoittaa sitä, että joissain tapauksissa kyseeseen voi tulla laittoman uhkauksen sivuuttavia rikosnimikkeitä, joista on säädetty ankarampi rangaistus kuin enintään kaksi vuotta vankeutta. Näitä rikosnimikkeitä voi olla esimerkiksi raiskaus (RL 20:1) tai ryöstö (RL 31:1). (Fors 2014, 203–207.)

4.6 Identiteettivarkaus RL 38:9 a §

Rikoslain 38:9 §:n (368/2015) mukaan identiteettivarkaudesta säädetään seuraavasti:

”Joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee, on tuomittava identiteettivarkaudesta sakkoon.”

Hallituksen esityksessä on määritelty, että identiteettivarkaus edellyttää erehdyttämistarkoitusta. Erehdyttämisellä tarkoitetaan sitä, että kolmatta osapuolta erehdytetään tietoisesti henkilön henkilöllisyyden tai identiteetin osalta. Kolmas erehdytetty henkilö voi olla oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö. Erehdytyksen kohteena voi olla myös tietojärjestelmä. Näin ollen säännös kattaa sähköiset ja fyysiset kontaktit sekä asioinnin. Myös oikeushenkilön tietoja voidaan käyttää oikeudettomasti. (HE 232/2014 vp.)

Luonnollisilla henkilöillä voi olla sama nimi, jota kukin saa vapaasti käyttää. Kotona sijaitsevalla tietokoneella voi olla useampi henkilö, joka käyttää samaa IP osoitetta, tällöin kyseeseen ei tule oikeudeton käyttö. Henkilön oma suostumus hänen tietojensa käyttöön poistaa teon oikeudettomuuden. Jotta rikoksen tunnusmerkit täyttyvät tulee tietoja olla tosiasiallisesti käytetty. Jotta identiteettivarkaus on

rangaistava teko, tulee olla jokin seuraus. Seuraus voi olla vähäistä suurempi haitta tai taloudellinen vahinko. (Ahonen 2016, 218.)

Identiteettivarkaus voi näkyä käytännössä esimerkiksi toisena ihmisenä esiintymisenä, toisen ihmisen nimissä tehtynä verkkokauppatilauksena ja siitä tulevana laskuna. MySafety teetti tutkimuksen identiteettivarkauksista vuonna 2020. Tutkimuksen mukaan suurin osa varkauksista saa alkunsa sosiaalisen median kanavissa. Toisinaan henkilötiedot voidaan anastaa kadotetun lompakon tai puhelimen avulla tai lukitsemattomasta postilaatikosta. (mySafety 2020)

4.7 Lähestymiskiellon rikkominen RL 16:9 a §

Rikoslain 16:9 a §:n (902/1998) mukaan lähestymiskiellon rikkomisesta säädetään seuraavasti:

”Jos lähestymiskieltoon tai väliaikaiseen lähestymiskieltoon määrätty rikoo lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa yksilöityä kieltoa, hänet on tuomittava lähestymiskiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Sovellettaessa 1 momenttia lähestymiskieltoon rinnastetaan suojelutoimenpide, joka on ilmoitettu poliisiasian tietojärjestelmään yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (227/2015) 4 §:n nojalla. Lähestymiskiellon rikkomisena ei pidetä yhteydenottoja, joihin on lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 3 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia. (20.3.2015/229)”

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva lähestymiskiellon rikkominen voi olla esimerkiksi Facebookin kaveripyyntö tai jokin viesti. Mikäli henkilö julkaisee omalla käyttäjätillillään viestin tai kirjoittaa keskustelupalstalle viestejä, ei se täytä lähestymiskiellon tunnusmerkistöä. Netissä lähetetyillä viesteillä tulee olla suora yhteys suojattuun. (Fors 2014, 212–213.)

Esimerkki: ”A on soittanut tai lähettänyt tekstiviestejä entisen puolisonsa B:n kännykkään. Puhelut ja viestit ovat tulleet aamuyöllä 4 ja 5 välillä ja niiden sisältö oli ollut asianomistajasta hyvin loukkaavaa.

B on joutunut hakemaan lähestymiskieltoa A:ta kohtaan ja se on myönnetty ensimmäisen kerran ajalle 17.3.-16.6.2006. Nyt kyseessä olevan teon tapahduttua B on hakenut uutta lähestymiskieltoa 29.5.2006 ja se on määrätty ajalle 26.6.-25.12.2006. Koska kiusaaminen oli jatkunut jo ensimmäisen lähestymiskiellon aikana ja sen yltyminen oli todennäköistä myös heti kiellon päättymisen jälkeen, B

oli pakotettu hakemaan uutta lähestymiskieltoa. Tästä syystä uuden lähestymiskiellon hakemisesta aiheutuneita kuluja vaaditaan tässä yhteydessä.

A on kiusannut entistä vaimoaan puhelinsoitoilla, tekstiviesteillä sekä lukuisilla kirjeillä aina heidän erilleen muutostaan lähtien marraskuussa 2005. Nyt kyseessä oleva teko on toteutunut, koska A on saanut jostakin haltuunsa B:n salaisen puhelinnumeron. Osasta lähestymiskiellon rikkomisista syyttäjä on tehnyt syyttämättäjäättämispäätöksen ja osasta B ei ole edes tehnyt ilmoitusta poliisille. Eli kaiken kaikkiaan nyt käsiteltävänä olevassa jutussa on ollut kyse vain "jäävuoren huipusta".

Ratkaisussaan käräjäoikeus oli todennut, että A on syyllistynyt syytteessä tarkoitettuun lähestymiskiellon rikkomiseen. (Pohjois-Karjalan KO 27.11.2019 dnro R 19/1038).

4.8 Syyteoikeus

Asianomistajaksi kutsutaan sitä henkilöä, jonka oikeudellisesti suojattua etua rikos välittömästi vaarantaa tai loukkaa. On myös olemassa paljon sellaisia rikoksia, joissa ei voi lainkaan olla yksityistä asianomistajaa. Lähtökohtana Suomen rikosoikeudessa on, että jollei toisin ole säädetty, rikokset ovat virallisen syytteen alaisia. Mikäli syyttäjä ei nosta syytettä virallisen syytteen alaisessa rikoksessa on rikoksen asianomistajalla toissijainen mahdollisuus nostaa syyte itse. Osa rikoksista on asianomistajarikoksia. Asianomistajarikoksissa syyttäjä ei saa nostaa syytettä, ellei asianomistaja ole esittänyt syyttämispyyntöä. Osaksi kysymys on rikoksista, joiden syytteesenpanoon ei ole katsottu olevan yleistä intressiä tai kysymys on vähäisistä rikoksista. Esimerkkinä tällaisista rikoksista on kunianloukkausrikokset. Asianomistajan kannalta syytteen nostaminen ja oikeuskäsittely saattaa olla toisinaan vaivalloista ja kiusallista ja näin ollen vakavampi rikos on tästä syystä tehty asianomistajarikokseksi. Useat seksuaalirikokset lukeutuvat tähän ryhmään. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 193.)

4.9 Rikosoikeudellisen vastuun ikäraajat

Suomessa rikosoikeudellinen vastuuikäraja on 15 vuotta. Rikosoikeudelliseen rangaistukseen ei voida tuomita alle 15-vuotiasta. (Melander 2015, 108) Rikoslain 3 luvun 4.1:sta käy ilmi, että tekijän on teon hetkellä oltava täyttänyt viisitoista vuotta (Melander 2016, 205). 14-vuotias voi toteuttaa oikeudenvastaisen teon, mikä täyttää rikoksen tunnusmerkistön, mutta häntä ei kuitenkaan tuomita teostaan rikosoikeudelliseen rangaistukseen. Alle 15-vuotias tekijä voidaan kuitenkin tuomita vahingonkorvausvastuuseen tekemänsä rikoksen johdosta. Tällaisessa tilanteessa usein kohdistetaan tekijään myös lastensuojelullisia toimenpiteitä. (Melander 2015, 108) Alle 15-vuotiaana tehdyn rikoksen osalta voidaan käyttää myös sovittelua. Suomessa omaksuttu 15 vuoden vastuuikäraja on kansainvälisesti vertaillen keskimääräinen. Muissa pohjoismaissa on sama 15 vuoden vastuuikäraja. Walesin ja Eng-

lannin vastuukäraja on 10 vuotta ja Saksassa 14 vuotta. Yhdysvalloissa rikosoikeudelliset vastuukärajat ovat osavaltiokohtaisia. Osassa osavaltioissa ei ole lainkaan asiaa koskevaa vastuukärajaa. (Melander 2016, 206–207.)

Rangaistusvastuun edellytykseksi on asetettava henkistä kypsyttä ja psyykkistä terveydentilaa koskevat vähimmäisedellytykset, jotka koskevat henkilön mielentilaa ja mielenterveyttä ja toisaalta henkilön ikää. Ikään ja mielentilaan liittyvä arviointi on erotettu toisistaan rikoslain 3 luvun 4 §:ssä. ja ne molemmat ovat rangaistusvastuun edellytyksiä. (Melander 2016, 207) Heikko psyykkinen terveys vaikuttaa henkilön kykyyn toimia toisin. Syyllisyysmoite poistuu, mikäli tätä kykyä ei ole lainkaan tai se on ratkaisevasti heikentynyt. Anteeksiantoperusteena syyntakeettomuuden rakenne on melko monimutkainen. Osittain tämä johtuu asian suorista yhtymäkohdista psykiatrian kanssa. (Frände 2012, 168)

Nuorten tekemissä rikoksissa sovelletaan omia säädöksiä. Prosessin eri vaiheissa korostetaan myös menettelyn nopeutta. Esimerkiksi 15–17-vuotiaiden tekemiin rikoksiin sovelletaan lieventämisperustetta. Nuorelle tuomittu vankeusrangaistus pannaan täytäntöön laitosoiloiltaan selvästi muita poikkeavassa ympäristössä. Nuori vapautuu myös muita aiemmin laitoksesta (suoritettuaan 1/3 tai 1/2 rangaistuksesta). Edellä mainittu poikkeus koskee myös 18–20-vuotiaiden ikäryhmää. (Lappi-Seppälä ym. 2013, 130–131)

5 KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Kaikkien tulisi huolehtia vastuullisesta netin käyttämisestä. On hyvä pohtia netin käyttämisessä sitä, kuka pääsee lukemaan kenenkin tietoja. Erytistä harkintaa kannattaa tehdä ennen kuin antaa oman nimen, osoitteen, puhelinnumeron tai sähköpostiosoitteen netissä. On hyvä muistaa myös, että keran nettiin laitettua valokuvaa tai tekstiä ei välttämättä saa koskaan poistettua. (Matikainen 2008, 135.) Omien yksityisasetusten tulisi olla rajoitetut niin, etteivät ne olisi kaikkien nähtävillä. Lapset hakevat netistä usein uusia kavereita ja muiden hyväksyntää. Uusien kavereiden hyväksymiselle nettissä on matalampi kynnyks, vaikka heitä ei vielä tuntisikaan. (Fors 2014, 53.)

Marko Fors antaa erinomaisen ohjeen aikuisille tilanteeseen, jossa on joutunut nettikiusaamisen kohteeksi ”älä provosoidu”. Lapsia hän pyytää ”kerro aikuiselle”. (Fors 2014, 54.) Jos joku asia tuntuu omasta mielestä arveluttavalta, älä epäröi puhua siitä toisen kanssa. Syyllisyyttä ei tarvitse myöskään kokea, jos törmää epämiellyttävään aineistoon netissä. (Matikainen 2008, 136.) Joutuessaan kiusatuksi, on myös syytä katkaista yhteydet kiusaajaan. Sovellukset mahdollistavat nykypäivänä kiusatun viestien estämisen, jolloin ne eivät tavoita lainkaan kiusattua. Valeprofiilien tehtailijoiden häiriköinti voi olla haasteellisempaa estää, koska he luovat tarvittaessa uuden profiilin. Haasteita tilanteeseen tuo

myös sovellukset, joissa anonyymisti kiusaaminen on mahdollista. Jouduttuaan kiusaamisen kohteeksi, on tärkeää pysyä toiminnassaan itse asiallisena. Nettipoliisiin on syytä ottaa yhteyttä, mikäli häiriköinti jatkuu blokkausyrityksistä huolimatta. Kiusaajalta tullut materiaali esimerkiksi kuvat ja viestit, olisi hyvä säilyttää. Nykyään on helppoa ottaa kuvakaappaus saapuneista viesteistä tai kuvista. Niillä on tärkeä merkitys todistusaineistona. (Fors 2014, 54.)

Marko Forsin ohjeet nettikiusaamistapauksiin

- 1) Pidä profiili ja yksityisasetukset riittävän tiukkoina
- 2) Älä provosoidu asiattomista kommentista
- 3) Estä palvelun suomin keinoin asiattomasti käyttäytyvä ja ilmoita hänestä ylläpidolle
- 4) Tallenna esimerkiksi kuvakaappauksin asiaton materiaali
- 5) Ole tarvittaessa yhteydessä nettipoliisiin

Mannerheimin lastensuojeluliitto on teettänyt nuorille kyselyn vuonna 2021. Kyselyssä nuorilta kysyttiin, millä tavalla he ovat toimineet, mikäli heitä on kiusattu, häiritty, kohdeltu loukkaavasti somessa, peleissä tai netissä. Alla olevasta taulukosta näkyvät kysymystulosten vastaukset.

Taulukko 3: Nuorten toiminta nettikiusaamistilanteissa 20.04.2021 (MLL)

Alla olevassa taulukossa tulokset nuorille tehdystä kyselystä, miten he ovat toimineet huomattessaan, että toista on kiusattu, häiritty tai kohdeltu loukkaavasti somessa, pelissä tai netissä.

Taulukko 4: Nuorten toiminta nettikiusaamistilanteissa 20.04.2021 (MLL)

Nuorilla on olemassa melko selkeä käsitys siitä, miten tulisi toimia joutuessaan kiusatuksi tai huomattessaan, että toista kiusataan. Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimuksista ilmenee, että melkein 80 % nuorista oli tehnyt asian eteen jonkinlaisia toimia. Nuorista 19 % ei ollut tehnyt asialle mitään. Tutkimus ei anna vastausta kysymykseen mitä tuolle 19%:lle on tapahtunut. Kuinka vakavaa kiusaaminen on ollut, onko se loppunut vai jopa pahentunut. Kyselystä ei myöskään ilmene, onko toimiin ryhtyneiden nuorten osalta kiusaaminen loppunut.

Mannerheimin lastensuojeluliitto kirjoitti nuorten omista neuvoista, joilla ehkäistä netissä tapahtuvaa kiusaamista tai miten toimia, jos on joutunut nettikiusaamisen uhriksi. Nuoret kertovat, että kaikki soimet on hyvä pitää yksityisinä, eikä hyväksyä kaveriksi ketä vaan. Ilkeitä ihmisiä on hyvä yrittää koittaa vältellä ja tilanteen niin vaatiessa voi kertoa nettipoliisille. Nuoret kannustavat kertomaan aina jollekin ja keskustelemaan yhdessä, mitä asialle voitaisiin tehdä. Kiusaamisesta voi kertoa ylläpidolle tai pyytää kiusaajaa lopettamaan kiusaaminen tai kertoa vanhemmalle aikuiselle. Loukkaavat ihmiset, ikävät keskustelut ja julkaisut on hyvä estää ja tarvittaessa voi ottaa yhteyttä sivuston ylläpitäjiin. (MLL.)

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Edellisen ammatin tuoma tieto ratsastuksesta ja hevosmaailmasta on auttanut työn tekemisessä. Opinnäytetyöni eteni spiraalimallin mukaisesti. Spiraalimallissa tehtävä, organisointi, toteutus ja arviointi muodostavat kehän. Linearisessa mallissa työn tekeminen etenee suoraviivaisesti eteenpäin porrastetulta portaalta. Lineaariseen malliin verrattuna spiraalimalli antaa mahdollisuuden vapaammalle prosessille. Yhden vaiheen valmistuttua voidaan reflektoida toteutusta ja muuttaa tarvittaessa jotain toista osaa työstä, jotta kokonaisuus on mahdollisimman hyvä. (Salonen 2013, 15.)

Spiraalimalli sopi opinnäytetyöni toteutukseen erinomaisesti, juurikin sen joustavuuden ansiosta. Olen ollut säännöllisin väliajoin yhteydessä työni toimeksiantajaan Suomen Ratsastajainliittoon ja reflektoinut tuotosta ja muokannut sitä heiltä saamani palautteen pohjalta. Käytin produktin toteuttamiseen laadullista tutkimusmenetelmää, joka toimii tilanteessa, jossa tavoitteena on toteuttaa kohderyhmän näkemyksiin nojautuva idea. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.) Tilaajalle tärkein osio tässä työssä on videon muodossa tehty produkti.

Ennen työn aloittamista tein selkeän suunnitelman itselleni, kuinka työni valmistuminen tulisi etenevänsä. Joulukuussa 2020 tapasin Suomen Ratsastajainliiton edustajan Minkki Peltosen. Kävimme hänen kanssaan läpi, mitä he tilaajana työltäni odottavat. Sain tapaamisessa työni selkeät suuntaviivat. Keväällä 2021 aloitin teoriapohjan kirjoittamisen. Oli selkeää, että luon ensin opinnäytetyön kirjallisen osuuden ja tämän jälkeen alan työstämään produktia. Kevät menikin tiiviisti kirjoittamisen parissa.

Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on ilmeinen. Laadullinen tutkimus ei voi olla teorian, mikäli sillä on tutkimuksen status. Laadullisen tutkimuksen peruskulmakiviä on havaintojen teoriapitoisuus. Havaintojen teoriapitoisuus tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa yksilön käsitys ilmiöstä, minkälainen merkitys tutkittavalle ilmiölle annetaan tai minkälaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, nämä vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 23–25.)

Laadultaan hyvän tutkimusraportin tulee sisältää samat elementit kuin hyvän määrällisenkin tutkimusraportin. Raportin perusteella lukijan tulee saada käsitys siitä, miten luotettavasta tiedosta on kysymys ja miten se on hankittu. (Metsämuuronen, 2008, 62.) Aloittaessa opinnäytetyötäni perehdyin aiheetta käsittelevään kirjallisuuteen ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Aiheen uutisointi ja media antoivat myös näkökulmia tutkittavana olevaan aiheeseen.

Produktin sisältö pääpiirteissään on ollut kirkkaana mielessä alusta lähtien. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessin luonteen mukaisesti se on kuitenkin muokkautunut matkan varrella. Ensimmäinen ajatukseni produktista oli perinteinen videoluento, missä luennoin aiheesta Power -Point esityksen

muodossa. Pohdin kuitenkin sitä, että tarkoituksena on tehdä tuotos, joka herättää katsojan mielenkiinnon ja tarjoaa katsojalle informatiivisen paketin aiheesta. Halusin myös yhdistää jollain tavalla talliympäristön ja hevoset produktiin, koska ne ovat olennainen osa koko kohderyhmän elämää. Näin ollen produkti kuvattiin Kusas Dressagessa Östersundomissa Helsingissä. Itselläni ei ole osaamista kuvaamisesta, joten sain avuksi ystäväni produktin toteutukseen.

Palvellakseni tilaajaa parhaalla mahdollisella tavalla lähetin valmiin produktin heille arvioitavaksi ja pyysin heitä vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Miltä videon visuaalinen ilme vaikuttaa? Vastaako sisältö toivotulla tavalla tilaajan tarpeita? Kaipaako jokin asia heidän mielestään selvempää korostamista? Onko video ajallisesti sopivan pituinen?

Saadakseni tilaajalle mahdollisimman onnistuneen produktin käytin vastauksien purkamiseen sisällysanalyysiä. Kyseisellä menetelmällä voidaan systemaattisesti ja objektiivisesti analysoida dokumentteja. Tässä tapauksessa tuo dokumentti on aiheesta tehty video. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Suomen Ratsastajainliitosta kysymyksiin vastasi Minna Peltonen ja Emmi Kupiainen.

Minna Peltonen kertoi videon visuaalisen ilmeen olevan hyvä. Ympäristö on kiva ja rauhallinen. Hevoset taustalla sitovat asian hyvin hevosityhteisöön. Sisältö vastaa tilaajan tarvetta. Videon loppuun Peltonen toivoi linkkiä nettipoliisille, sekä linkkiä rikosilmoituksen tekemistä varten. Peltosella oli hyvä ajatus, että ihmiset tarvitsevat konkreettisen ohjeen, siitä miten toimia ja kuinka poliisiin voi olla yhteydessä. Peltosen mielestä mikään asia ei vaatinut selvempää korostamista. Video tuntui hänen mielestään pitkäköltä, mutta asiat oli kuitenkin jaoteltu hyvin ja video tauottuu siksi luontevasti. Alussa puhutaan vastuullisuusohjelmasta. Peltonen toivoi, että kyseisen vastuullisuusohjelman suunnittelu vuosi poistettaisiin videosta, koska se on jo ensi vuonna ajallisesti vanhentunut asia. (Minna Peltosen haastattelu 22.9.2021)

Sain Suomen Ratsastajainliitosta myös Emmi Kupiaisen palautteen produktista. Kupiainen pohti myös videon pituutta, mutta videota katsoessa mielenkiinto oli pysynyt hyvin yllä ja videon pituus ei ollutkaan tuntunut haittaavan. Kupiainen kertoi mielenkiinnon pysyneen koko ajan yllä. Positiivista palautetta tuli asioiden jaottelusta ja rauhallisesta ja selkeästä esiintymisestä. Kupiainen kiinnitti myös huomiota siihen, että tausta- ja tekstilaatikot ovat rauhallisia ja selkeitä, eikä ole mitään ylimääräistä grafiikkaa vain grafiikan vuoksi. Kupiaisen mielestä videosta tulee kotitekoinen olo, mutta se ei hänestä ole tässä oikein edes miinus, vaan tekee videosta ehkä jopa helpommin lähestyttävän. (Emmi Kupiaisen haastattelu 28.9.2021.)

”Esimerkit olivat tosi hyviä, esim. se identiteettivarkaus, josta usein ehkä ajatellaan, että se on vaan jotain toisen nimellä netistä tilaamista tms. mihin liittyy raha, mutta nuo annetut esimerkit olivat hyvin kiinni nuorten todellisuudessa. Viestintärauhan rikkominen -kohdassa ajattelin, että jos tästä yksikin nuori, jolle joku tallin setämies vähän lähettää puolituhmia viestejä, tajuaa ettei se ole ok ja kertoo asiasta eteenpäin, tämä video kannatti jo tehdä.” (Emmi Kupiaisen haastattelu 28.9.2021.)

Kupiainen toivoi Peltosen tavoin loppuun linkkejä, mitä kautta voi ottaa yhteyttä, mikäli joutuu kiusatuksi. Kirjoitusvirheitä videon tekstikentistä löytyi jonkin verran. Toiveena oli myös minun henkilöesittelyni tekstilaatikon muodossa heti videon alkuun. Kupiainen esitti ajatuksen osiosta, missä puhuttaiisiin videon tai kuvien julkaisusta sosiaalisessa mediassa. Tämä versio voidaan toteuttaa mahdollisesti kuitenkin myöhemmin, koska nykyiseen videoon se toisi lisää aikaa useamman minuutin. (Emmi Kupiaisen haastattelu 28.9.2021.)

Palautteiden pohjalta lähdin suunnittelemaan videoon tehtäviä korjauksia. Päätimme kuvata uudestaan videon alun. Tekstilaatikat muokattiin tilaajan palautteiden mukaisesti. Kirjoitusvirheet korjattiin ja loppuun laitoimme pyydyt linkit. Poliisin nettisivujen lisäksi laitoimme linkin rikosuhripäivystyksen sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton nettisivuille. Lisäsimme myös tiedon, mistä tämän opinnäytetyön voi kokonaisuudessaan lukea niin halutessaan.

Produktin tavoitteena on vastata opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Ensimmäinen tutkimuskysymyksenä oli mistä tunnistaa kiusaamisen. Videossa kerron kiusaamisesta ilmiönä yleisesti sekä netissä tapahtuvasta kiusaamisesta. Toinen tutkimuskysymys oli, miten kiusaaminen ilmenee sosiaalisessa mediassa. Tähän kysymykseen olen vastannut tuomalla esimerkkien ja rikosten tunnusmerkistöjen avulla esiin netissä tapahtuvaa kiusaamista ja mahdollisia rikoksia. Videon lopussa vastaus tulee viimeiseen kysymykseen, minkälaisia toimintamalleja on olemassa kiusaamisen puuttumiseen. Arvioitaessa opinnäytetyön sisältöä vastaamaan tutkimuskysymyksiin, voidaan todeta, että tässä on onnistuttu. Tilaaja kertoi vastauksissaan sisällön vastaavan heidän tarvettaan.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tilaajalle Suomen Ratsastajainliitolle videon muodossa oleva informatiivinen paketti nettikiusaamisesta. Lähdin perehtymään aiheeseen lukemalla kiusaamisesta kirjoitettua kirjallisuutta. Teoksien avulla sain laajan käsityksen kiusaamisesta ilmiönä ja siihen johtaviin syihin. Aihe on kokonaisuudessaan hyvin laaja. Monta kertaa työtä tehdessäni koin haasteelliseksi asioiden tiivistämisen. Olen pyrkinyt tekemään aiheeseen selkeän rajauksen, kuinka laajasti aihetta työssäni käsittelen. Kuitenkin jo kiusaaminen yksittäisenä aiheena on hyvin monisäikeinen. Uskon kuitenkin onnistuneeni kiteyttämään opinnäytetyössäni olennaisen.

Tilajalle työni tärkein osuus on produkti, mutta olen tehnyt kattavan teoriaosuuden, johon jokainen aiheesta kiinnostunut voi halutessaan perehtyä. Teoriaosuus kulkee loogisessa järjestyksessä avaten ensin kiusaamista ilmiönä, jonka jälkeen työssäni syvennytään netissä tapahtuvaan kiusaamiseen. Neljännessä luvussa olen kirjoittanut nettikiusaamisen yhteydessä mahdollisesti tapahtuvista rikoksista. Työn luotettavuutta lisää se että, olen oikeuskirjallisuutta apuna käyttäen avannut nettikiusaamisessa esiintyvien rikosten tunnusmerkistöjä. Produktissa kerron netissä tapahtuvista rikoksista havainnollistavin esimerkein. Produktia työstettäessä oli tarkkaan rajattava asiat, joista puhuu. Video on pituudeltaan sellainen, että katsoja jaksaa keskittyä ja samalla sisäistää videon ydinkohdat.

Oman ammatillisen kehittymisen kannalta tarkasteltuna tämän opinnäytetyön tekeminen opetti paljon. Maailma digitalisoituu koko ajan enemmän ja netissä tapahtuva kiusaaminen on varmasti tullut jäädäkseen yhtenä kiusaamisen muotona yhteiskuntaamme. Sosiaalinen media kehittyä hurjaa vauhtia ja tämä vaatii ilmiöiden seuraamista. On tärkeää havaita netissä tapahtuva kiusaaminen ja löytää keinoja siihen puuttumiseen. Työssäni olen perehtynyt myös eri keinoihin, joilla voidaan puuttua nettikiusaamiseen.

Sosiaalisen median kehittyessä tulee varmasti lisää uusia sovelluksia. Poliisin tulee olla perillä sosiaalisen median kehityksestä ja seurata tarkasti ilmiöitä. Aiheen ympärille rakentuvia jatkotutkimusmahdollisuuksia on lukuisia, mutta olisi mielenkiintoista tietää minkälaisia pitkäaikaisia vaikutuksia nettikiusaamisella on. Aiheen ympärille rakennettujen videoiden vaikuttavuudesta voisi tehdä aivan oman tutkimuksen. Lisäksi aihetta voisi tutkia sen osalta voidaanko kiusaajien käytökseen todellisuudessa puuttua ja miten se tapahtuu.

LÄHTEET

Ahonen, Tuija 2016: ”Identiteettivarkausrikoksen säätämiproessi ja säännöksen ensimmäinen vuosi.” Pro gradu – tutkielma, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Fors, Marko 2014: Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki, Crime Time

Frände, Dan 2012: Yleinen rikosoikeus. Porvoo, Bookwell Oy

Haasio, Ari 2013: Netin pimeä puoli. Saarijärvi, Saarijärven Offset Oy

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain eräiden tietoverkkorikoksia koskevien säännösten muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 232/2013.

Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140232> luettu 13.10.2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta, HE 19/2013.

Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130019#idp446574848> luettu 13.10.2021

Hevostalli.net 2021: Hevostalli.net verkkosivut. Luettavissa: <http://www2.hevostalli.net/mediakortti/>
Luettu 4.4.2021

Hakala, Teemu: Pro gradu -tutkielma 2020. Lapin yliopisto Oikeustieteiden tiedekunta; rikosoikeus

Höistad, Gunnar 2003: Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki, Kirjapaja Oy

Instagram 2021: Instagramin verkkosivut. Luettavissa: <https://help.instagram.com/424737657584573>
Luettu 1.5.2021

Kaski, Satu & Nevalainen, Vesa 2017: Jo riittää – Irti kiusaamisesta ja kiusaajista. Helsinki, Kirjapaja Oy

KKO 2018:51. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

KKO 2005:137. Kunnianloukkaus

Lappi-Seppälä, Tapio & Hakamies, Kaarlo & Koskinen, Pekka & Majanen, Matti & Melander, Sakari & Nuotio, Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Ojala, Timo & Rautio, Ilkka: Rikosoikeus 4. painos. Helsinki 2013.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. <https://www.mll.fi> luettu 1.11.2021

Matikainen, Janne 2008: Verkko kasvattajana. Helsinki, Yliopistopaino

Melander, Sakari 2015: Rikosoikeuden peruskysymyksiä. Helsinki, Unigrafia Oy

Melander, Sakari 2016: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tallinna, Tallinna Raamatutrukikoda

Metsämuuronen, Jari 2008: Laadullisen tutkimuksen perusteet- Metodologia- sarja 4. International Methelp Oy.

MTV 3 uutinen 17.10.2021. [https://www.mtvuutiset.fi/artikkelit/kysely-nuoret-tormaavat-nettikiusaami-
seen-ja-hairintaan-paivittain/8123092](https://www.mtvuutiset.fi/artikkelit/kysely-nuoret-tormaavat-nettikiusaami-
seen-ja-hairintaan-paivittain/8123092) luettu 25.10.2021

Nettivihan ja nettikiusaamisen tilanne Suomessa 2020 - MySafety tutkimus: <https://www.mysafety.fi>
Luettu 3.4.2021

Pohjois-Karjalan KO 27.11.2019 dnro R 19/1038

Poliisi.fi: <https://poliisi.fi/nuori-rikoksen-tekija>

Luettu 17.9.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 24. luku 9 §: Kunnianloukkaus. Luettavissa: [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta-
tasa/1889/18890039001#L24](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajanta-
tasa/1889/18890039001#L24) Luettu 1.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 24. luku 8 §: Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen. Luettavissa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24> luettu 1.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 24. luku 1 a §: Viestintärauhan rikkominen. Luettavissa: [https://www.fin-
lex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24](https://www.fin-
lex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24) luettu 4.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 25. luku 7 §: Laiton uhkaus. Luettavissa: [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-
tasa/1889/18890039001#L24](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-
tasa/1889/18890039001#L24) luettu 4.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 25. luku 7 a §: Vainoaminen. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24> luettu 10.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 38. luku 9 a §: Identiteettivarkaus. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24> luettu 10.5.2021

Rikoslaki 19.12.1889/39, 16 luku 9 a §: Lähestymiskiellon rikkominen. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L16> luettu 13.5.2021

Rikosuhripäivystys. <https://www.riku.fi> luettu 3.8.2021

Salmivalli, Cristina, 2010: Kiusaamiseen puuttuminen ”Kohti tehokkaita toimintamalleja”. Juva, WS Bookwell Oy

Salonen, Kari, 2013: Näkökulmia toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön samankaltaisuuksiin ja eroihin. Opas & opintomoniste opiskelijoille, opettajille, TKI - henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Satri, Janna, 2015: Herkkyys ja kiusaaminen. Helsinki, Basam Books Oy

Silvennoinen, Elisa & Matti, Tolvanen: Vainoaminen rangaistavaksi- loittoneeko vaino, riita? Defensor Legis N:o 5/2014

Snapchat 2021: Snapchatin verkkosivut. Luettavissa: <https://whatis.snapchat.com/> Luettu 5.4.2020

Suomen Ratsastajainliitto. <https://www.ratsastus.fi> luettu 1.5.2021

Tellonym 2021: Tellonymin verkkosivut. Luettavissa: <https://tellonym.me/> luettu 2.5.2021

TikTok 2021: TikTokin verkkosivut. Luettavissa <https://www.tiktok.com/about?lang=en> luettu 4.4.2021

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009: Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

WhatsApp 2020: WhatsAppin verkkosivut. Luettavissa: <https://www.whatsapp.com/about/>
luettu 4.4.2021

YouTube 2021: YouTuben verkkosivut. Luettavissa: <https://www.youtube.com/intl/fi/about/>
luettu 4.4.2021

LIITE 1

